

Handläggare
Joakim Olsson
Telefon: 08-50819207

Till
Farsta stadsdelsnämnd
2024-04-18

Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras (SOU 2023:98) och Ut ur utsatthet (SOU 2023:97).

Svar på remiss från kommunstyrelsen

Förvaltningens förslag till beslut

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen av Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras (SOU 2023:98) och Ut ur utsatthet (SOU 2023:97).

Sammanfattning

Utredningen om sexuellt utnyttjande i pornografiska syfte med fokus på skydd, stöd och vård för personer utsatta för övergrepp i samband med produktion eller distribution av pornografi tillsattes av regeringen 2022. Uppdraget inkluderar förbättring av kunskapsläget, att föreslå åtgärder för bättre skydd och stöd, samt att analysera brottslighet i detta sammanhang. Målgrupperna omfattar både vuxna och barn involverade i pornografiska sammanhang. Utredningen beaktar olika former av våld och övergrepp samt hänsyn till kön, könsidentitet och sexuell läggning.

Utredningen *Ut ur utsatthet*, vars direktiv beslutades den 7 juli 2022, har tre huvuduppdrag: att föreslå utformningen av ett exitprogram för vuxna utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål, att utforma ett program för barn utsatta för sexuell exploatering och människohandel samt att bedöma Sveriges efterlevnad av internationella åtaganden gällande identifiering, skydd, stöd och återvändande för offer för människohandel och vid behov föreslå åtgärder för att förbättra arbetet. Målet med programmen är att stärka identifiering, skydd, stöd och vård för de berörda, med fokus att hjälpa vuxna lämna prostitution eller övervinna människohandel och att förbättra uppsökande arbete för att identifiera och stödja barn som är offer för sexuell exploatering

och människohandel. Det inkluderar även att föreslå åtgärder för att barn i högre grad ska få tillgång till skydd, stöd, rehabilitering och vård enligt deras rättigheter.

Bakgrund

Regeringen gav den 30 juni 2022 en särskild utredare i uppdrag att kartlägga kunskapsläget om våld och övergrepp mot vuxna och exploatering av barn vid produktion och distribution av pornografi samt att föreslå förbättringar av skydd, stöd och vård för både vuxna och barn. Mikael Thörn utsågs till utredare och Helena Hagelberg till sakkunnig för att biträda utredningen. Utredningstiden förlängdes till den 29 november 2023. Betänkandet *Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften - våldsutsatthet som behöver synliggöras* (SOU 2023:98) överlämnades av utredningen i november 2023.

Regeringen beslutade den 7 juli 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå ett exitprogram för vuxna personer utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål, samt ett program för barn utsatta för sexuell exploatering och människohandel för sexuella ändamål, och att bedöma Sveriges uppfyllelse av internationella åtaganden om identifiering, skydd, stöd och återvändande för offer för människohandel. Anna Skarhed förordnades som särskild utredare. Betänkandet *Ut ur utsatthet* (SOU 2023:97) presenterades i december 2023.

Kommunstyrelsen har remitterat ärendet till Stadsledningskontoret, Socialnämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd och Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd för yttrande senast den 19 april.

Remissen i sammanfattning

Utredningen *Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras* fokuserar på personer som utnyttjas sexuellt i pornografiska sammanhang. Dessa individer utgör en varierad grupp med olika behov och erfarenheter, ofta överlappande med andra våldsutsatta grupper. Utredningen betonar vikten av att erbjuda skydd, stöd, och vård, samt att lagföra brotten. Dessutom poängteras behovet av förebyggande åtgärder och att rikta fokus mot förövarna, främst män.

Regeringen tillsatte utredningen vars betänkande är på över 660 sidor för att adressera bristen på kunskap om våld och övergrepp i samband med produktion eller distribution av pornografi i Sverige. Målet är att förbättra tillgången till stöd och skydd för vuxna och barn involverade i dessa sammanhang.

Utredningen har genomfört kartläggningar och beställt studier för en djupare förståelse för problematiken. Intervjuer har gjorts med personer som blivit filmade eller fotograferade i pornografiska situationer och enkäter har skickats till kommuner och regioner för att samla in data.

För att analysera brottslighet har utredningen studerat domar relaterade till olaga våldsskildring och begärt ut statistik från Polismyndigheten angående anmälda brott, särskilt sexualbrott mot barn och vuxna. Expertgrupper och referensgrupper har också bidragit med kunskap och erfarenhet.

I Sverige distribueras pornografi främst via internet, där de flesta plattformarna är baserade utomlands. Egenproducerat material är vanligt, med enskilda personer eller par som huvudsakliga aktörer. Tyvärr finns även spridning av oönskat material, inklusive övergreppsmaterial.

Utredningen har undersökt våldsutsatthet bland dem som medverkar i pornografi. Majoriteten upplever olika former av grovt fysiskt och sexuellt våld, vilket ofta är upprepat och leder till allvarliga skador. Många har även en historia av våld, prostitution eller sexuellt utnyttjande som barn, särskilt de med NPF-diagnoser.

Bristen på kunskap om exploatering av barn i pornografiska forum är påtaglig. Även om spridning av nakenbilder bland ungdomar är vanligt, saknas detaljerad forskning om det. Vidare är hälsan hos personer som utnyttjas i pornografi betydligt sämre än hos andra, med en hög förekomst av psykiska diagnoser.

Utredningen poängterar behovet av bättre tillgång till skydd, stöd och vård för både vuxna och barn som drabbats av sexuellt utnyttjande i pornografiska syften. Det finns en brist på kunskap, om hur medverkan i pornografi påverkar individers välmående och behov. Mer forskning och praktisknära metoder behövs för att adressera dessa problem. Det framgår tydligt att det finns behov av ökad kunskap och samordning för att kunna erbjuda adekvat skydd, stöd och vård för personer som utsatts för sexuellt våld och exploatering, särskilt när det gäller barn och vuxna som drabbats av att bilder eller filmer med sexuellt innehåll sprids i pornografiskt syfte. Här är några viktiga punkter som tas upp:

Brister i kunskapsstöd och samordning: Det konstateras att det finns omfattande regleringar och kunskapsstöd för yrkesverksamma gällande mäns våld mot kvinnor i nära relationer, men brister när det handlar om sexuellt våld utanför dessa relationer och utsatthet

för pornografiskt utnyttjande. Det föreslås att regeringen bör utveckla ett nationellt kunskapsstöd som kan användas av verksamheter i hela landet för att utveckla arbete med att förebygga sexuellt utnyttjande, erbjuda adekvata insatser för stöd, skydd och vård och att samverka mellan kommuner, regioner och idéburna organisationer behöver stärkas.

Fokus på särskilda målgrupper: Särskild uppmärksamhet behöver riktas mot personer med olika former av sårbarhet, inklusive kön, könsidentitet, funktionsnedsättning, och skadligt bruk eller beroende, för att säkerställa att de når och får adekvat stöd.

Forskning och evidensbaserade metoder: Forskning för att utveckla evidensbaserade metoder för att stödja och behandla personer som drabbats av sexuellt våld och exploatering betonas.

Utbildning och information: För att öka kunskap och medvetenhet i samhället föreslås åtgärder som utbildningsmaterial för skolor och vårdnadshavare och informationssatsningar riktade mot allmänheten och särskilda riskgrupper.

Stärkt lagstiftning och brottsbekämpning: Behov av tydligare lagstiftning och ökad anmälningsbenägenhet för att säkerställa att brott mot personer vid produktion och distribution av pornografi beivras i större utsträckning betonas.

Sammanfattningsvis krävs en omfattande insats på flera nivåer för att kunna erbjuda ett effektivt skydd och stöd för personer som drabbats av sexuellt våld och exploatering, inklusive de som utsätts för pornografiskt utnyttjande. Det handlar om att öka kunskap, förbättra samordning mellan olika aktörer, och stärka lagstiftning och brottsbekämpning.

Förslagen inkluderar att etablera en hotline för att hjälpa barn att få bort sexuellt övergreppsmaterial från internet och att ge Brottsoffermyndigheten i uppdrag att undersöka hur en liknande verksamhet för vuxna kan organiseras. Dessutom föreslås åtgärder för att öka anmälningsbenägenheten för sexualbrott samt för att förbättra utredningar av sådana brott som begås i samband med produktion eller distribution av pornografi.

Åtgärderna förväntas leda till minskat lidande och ökad hälsa för drabbade och bidra till minskade samhällskostnader på lång sikt genom att färre utsätts för sexuellt utnyttjande och att de som har blivit utsatta får tidigare och adekvat skydd, stöd och vård.

Utredningen *Ut ur utsatthet*, vars betänkande är på över 400 sidor, fick sina direktiv den 7 juli 2022 och syftar till att adressera problemen med prostitution och människohandel för sexuella ändamål. För vuxna handlar det om att skapa exitprogram för att stödja dem som vill lämna prostitution eller som blivit offer för människohandel. För barn handlar det om att upprätta program för att skydda och stödja dem som utsätts för sexuell exploatering och människohandel. Utredningen granskar också Sveriges efterlevnad av internationella åtaganden när det gäller identifiering, skydd, stöd och återvändande för offer för människohandel.

Målet med programmen är att förbättra identifiering, skydd, stöd och vård för offren. En viktig aspekt är att förstå att de som köper sex i huvudsak är män medan de som utnyttjas i sexuell exploatering och prostitution oftast är kvinnor och flickor. Många av dem som utnyttjas är migranter eller tillhör andra sårbara grupper. Brister i identifiering och stöd gör att Sverige inte uppfyller sina internationella åtaganden.

Förslagen inkluderar en etablering av specialiserad lågtröskelverksamhet av det slag som redan i dag erbjuds inom Mikamottagningar.¹ Sådan verksamhet behöver finnas tillgänglig i varje län över hela landet och bör integreras med eller ha nära samverkan med hälso- och sjukvård. Den ska kunna erbjuda eller lotsa vidare till traumabehandling för behandling av posttraumatiskt stressyndrom.

Det föreslås lättillgänglig information och identifieringsåtgärder för både barn och vuxna. Det föreslås även individuellt utformade exitprogram för dem som vill lämna prostitution eller människohandel, kopplat till långsiktiga planer och tvärprofessionell samordning. För de som inte har uppehållstillstånd föreslås möjligheten till ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för att kunna delta i programmen.

Utöver detta föreslås ekonomiskt stöd för kommuner och regioner för att implementera programmen och för att täcka kostnader för insatser.

Förslagen förväntas förbättra identifiering, stöd och skydd för offer och bidra till att minska våld, förhindra nya brott och bättre

---

¹ Mikamottagningar vänder sig till personer med erfarenhet av prostitution och även till personer som varit utsatta för människohandel för sexuella ändamål. De erbjuder samtal, stöd och praktisk hjälp. Till Mikamottagningarna är personer välkomna oavsett ålder, kön och sexuell identitet. Även anhöriga, partner eller vänner som känner oro för någon kan vända sig till dem.

möjligheter att lagföra förövare. De bedöms också leda till positiva samhällsekonomiska effekter på lång sikt.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för individ- och familjeomsorg.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen ställer sig positiv till båda betänkandens förslag. De belyser ett viktigt arbete och anger förslag för att bättre kunna identifiera och ge vård, stöd och skydd för både barn och vuxna i utsatthet och utnyttjande i sexuell exploatering genom föreslagna individuella program.

Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras

Förvaltningen ställer sig positiv till ett utvecklat kunskapsstöd för yrkesverksamma inom skola, socialtjänst, vård och polis, samt att medel ges för sådana kompetenshöjande åtgärder. Förvaltningen delar utredarens uppfattning om att sexuellt utnyttjande i pornografiska syften bör ingå i det brotts- och våldsförebyggande arbetet, bland annat genom uppsökande socialt arbete på internet. Förvaltningen ser behov av ett bättre utformat informationsstöd till de identifierade riskgrupperna.

Ut ur utsatthet

Förvaltningen ser fördelar med en likställd länsövergripande lågröskelverksamhet för att möta målgruppens behov oavsett var man lever. Förslagen att skapa ny lättillgänglig information och att göra det enklare att söka hjälp samt att det uppsökande arbetet bör förstärkas är tydliga och bra. Förvaltningen ställer sig positiv till förslag om att socialtjänsten kan tillsätta en ansvarig samordnare som upprättar en individuell plan för varje person som söker hjälp för att lämna utnyttjande och utsatthet samt erbjuda en stödperson under hela genomförandet av planen.

Förvaltningen håller med om förslaget att socialnämnden ska kunna ansöka om ett tillfälligt uppehållstillstånd för att få tid att genomföra en individuell plan för den enskilde. Förvaltningen anser att det är viktigt att kommuner, som ska tilldelas ansvar för upprättande och genomförande av sådana individuella handlingsplaner, ska kunna ansöka om ersättning av statliga medel för ökade kostnader. Det är även viktigt att detta ansvar för målgruppen blir tydligt i lagstiftningen.

Barnrättskonsekvens

Förvaltningen bedömer att utredningarna utvecklar arbetet med att skydda utsatta barn och vuxna och bidrar till ett stärkt barnrättsperspektiv.

Förvaltningen bedömer inte att utredningens förslag innebär några betydande miljö- och klimatkonsekvenser.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Gunilla Ekstrand
Stadsdelsdirektör
Första stadsdelsförvaltning

Therese Grahn
Avdelningschef
Första stadsdelsförvaltning

Bilagor

1. Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras. Volym 1 (SOU 2023:98).
2. Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras. Volym 2 (SOU 2023:98).
3. Ut ur utsatthet (SOU 2023:97).

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Gunilla Ekstrand, Stadsdelsdirektör	2024-03-25
Therese Grahn, Avdelningschef	2024-03-25